

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет економічних наук
Кафедра менеджменту

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Перший проректор
Іщенко І.М.

І.М. Іщенко
21 серпня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТРЕНІНГ КУРС: КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Спеціальність 073 Менеджмент

076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність

Розробник	Мельничук Л.С.	<i>Л.С. Мельничук</i>
/Завідувач кафедри розробника	Степан О.Ю.	<i>О.Ю. Степан</i>
/Завідувач кафедри спеціальності 1	Степан О.Ю.	<i>О.Ю. Степан</i>
Завідувач кафедри спеціальності 2	Кузьменко О.Б.	<i>О.Б. Кузьменко</i>
Гарант освітньої програми 1	Буздєєва Г.О.	<i>Г.О. Буздєєва</i>
Гарант освітньої програми 2	Міцкевич Л.В.	<i>Л.В. Міцкевич</i>
Декан факультету економічних наук	Філімонова О.В.	<i>О.В. Філімонова</i>
/Директор ННПО	Петра Г.Л.	<i>Г.Л. Петра</i>
Начальник ЦМБ	Петра Л.Ю.	<i>Л.Ю. Петра</i>

Миколаїв – 2018 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	ТК: Корпоративна соціальна відповідальність	
Галузь знань	07 "Управління та адміністрування"	
Спеціальність	073 Менеджмент 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Менеджмент Економіка та управління підприємством	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	3	
Навчальний рік	2018-2019 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	5	7, 8
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредитів / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	-	-
	30	10
	60	80
Відсоток аудиторного навантаження	33	11
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: вивчення цієї дисципліни є формування у фахівців базових знань з теорії та практики корпоративної соціальної відповідальності і набуття ними відповідних професійних компетенцій, що забезпечують формування соціально-відповідальної поведінки.

Завдання:

- розглянути методичні та практичні питання концепції корпоративної соціальної відповідальності;
- виробити елементарні навички етичної експертизи, продемонструвати способи реалізації моральних цінностей в економічній практиці;
- розвинути у студентів навички соціально-етичного осмислення сучасного бізнесу і менеджменту.

Передумови вивчення дисципліни: Менеджмент, Економіка підприємства.

Очікувані результати навчання: демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень; виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень; демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та між культурності; вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей; знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави; демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- концептуальні основи розвитку КСВ;
- місце КСВ в системі управління організацією;
- особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку;

– принципи чесної конкуренції, етичної поведінки компаній щодо партнерів та соціально-відповідального маркетингу;

– екологічні аспекти КСВ, стандарти екологічного менеджменту (ISO 14001, 14000);

– зміст, структуру і вимоги міжнародних стандартів звітності, особливості соціальної звітності в Україні.

має вміти:

– ідентифікувати, аналізувати і ранжувати очікування заінтересованих сторін організації з позицій концепції КСВ;

– спираючись на стандарти МОП, Європейського Союзу і національного законодавства забезпечувати дотримання принципів Глобального договору у сфері праці;

– узагальнювати матеріали аналізу для формування пропозицій щодо удосконалення програм КСВ;

– застосовувати основні принципи прийняття етичних управлінських рішень;

– збирати й оцінювати інформацію з КСВ для прийняття рішень і формування пропозицій до програм розвитку організації;

– розробляти етичні кодекси організацій, фахівців різних професій;

– на основі інформаційної політики організації поширювати інформацію про КСВ;

– аналізувати соціальну звітність організації і готувати необхідну інформацію для її формування;

– за допомогою сучасного методичного інструментарію розробляти систему моніторингу ефективності діяльності організації у сфері КСВ та оцінювати результативність програм КСВ;

– розробляти та впроваджувати процедури здійснення соціального аудиту;

– аналізувати нефінансові ризики, пов'язані з діяльністю організації та розробляти заходи із запобігання або зниження.

Програмні компетенції

загальні компетентності:

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

з фахові компетентності:

- Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
- Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
- Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.

програмні результати навчання:

- Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.
- Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.
- Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.
- Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності.		2	6
2	Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією.		4	6
3	Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності.		4	6
4	Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.		4	7
5	Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами.		2	7
6	Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.		4	7
7	Інформаційна політика і соціальна звітність.		2	7
8	Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.		4	7
9	Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.		4	7
	Всього за курсом		30	60

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності.		2	8
2	Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією.		2	8
3	Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності.		2	8
4	Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.		2	8
5	Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами.		2	8
6	Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.			10
7	Інформаційна політика і соціальна звітність.			10
8	Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.			10
9	Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.			10
	Всього за курсом		10	80

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності.2. Суть та значення корпоративної соціальної відповідальності.3. Сфери прояву корпоративної соціальної відповідальності.4. Переваги корпоративної соціальної відповідальності.5. Регіональні розбіжності та підходи до концепції корпоративної соціальної відповідальності.6. Суть міжнародних ініціатив та критеріїв ефективності корпоративної соціальної відповідальності.
2	<p>Тема 2. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Модель КСВ.2. Організація діяльності з КСВ на підприємствах.
3	<p>Тема 2. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією.</p> <ol style="list-style-type: none">3. Етичні Кодекси.4. Права і обов'язки менеджера з КСВ.
4	<p>Тема 3. Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Права людини і трудові практики як предмет КСВ. Міжнародні стандарти соціальної політики у сфері праці.2. Законодавство України у сфері праці.

5	<p>Тема 3. Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності.</p> <p>3. Концепція гідної праці в сучасних системах регулювання соціально – трудових відносин.</p> <p>4. Соціальних діалог і КСВ.</p> <p>5. Етичні питання приватного життя (життя компанії).</p>
6	<p>Тема 4. Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.</p> <p>1. Формування КСВ у відносинах з споживачами. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів.</p> <p>2. Соціально – відповідальний маркетинг</p>
7	<p>Тема 4. Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.</p> <p>3. Формування складової КСВ у відносинах з конкурентами</p> <p>4. Етичні питання відносин організації з акціонерами, постачальниками, дилерами</p>
8	<p>Тема 5. Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами.</p> <p>1. Відповідальність компаній перед населенням.</p> <p>2. Етичні питання взаємовідносин організацій з місцевою владою та громадою.</p> <p>3. Етичні питання взаємовідносин компаній з трудовими спілками.</p> <p>4. Особливості КСВ в малому та середньому бізнесі.</p>
9	<p>Тема 6. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.</p> <p>1. Суть та значення відповідального ставлення організації до довкілля.</p> <p>2. Превентивний підхід організації до вирішення екологічних проблем.</p>
10	<p>Тема 6. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності.</p> <p>3. Міжнародні документи щодо захисту навколишнього середовища.</p>

	4. Законодавство України про охорону навколишнього середовища.
11	<p>Тема 7. Інформаційна політика і соціальна звітність.</p> <p>1. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання, структура.</p> <p>2. Міжнародні стандарти звітності.</p> <p>3. Особливості офіційної звітності підприємств України.</p>
12	<p>Тема 8 Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.</p> <p>1. Формування КСВ у відносинах з державними органами.</p> <p>2. Культура споживання та її вплив на розвиток КСВ</p>
13	<p>Тема 8 Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку.</p> <p>Вирішення ситуаційних завдань</p>
14	<p>Тема 9. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.</p> <p>1. Соціальний аудит</p> <p>2. Методи оцінювання ділової репутації соціально відповідальної компанії</p> <p>3. Методи і процедури оцінювання ефективності програм КСВ</p>
15	<p>Тема 9. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності.</p> <p>Вирішення ситуаційних завдань</p>

4.2. Завдання для самостійної роботи

Тематика наукових повідомлень

1. Формування соціально-корпоративної відповідальності підприємств.
2. Соціальна відповідальність бізнесу
3. Формування та розвиток корпоративної культури
4. Соціальна відповідальність корпорацій з точки зору національного менеджменту
5. Відповідальність за порушення трудової дисципліни. Матеріальна відповідальність
6. Переваги та недоліки впровадження корпоративної соціальної відповідальності на рівні підприємства, суспільства, держави.
7. Корпоративна соціальна відповідальність банку перед громадянами
8. Соціальна відповідальність підприємств України
9. Корпоративна культура.
10. Соціальна відповідальність у менеджменті.
11. Соціальна відповідальність і етика поведінки.
12. Соціальний маркетинг.
13. Корпоративна соціальна політика.
14. Управління етикою і соціальною відповідальністю компанії.
15. Корпоративна етика як спосіб підвищенню соціальних якостей підприємства.
16. Особиста і соціальна відповідальність менеджера.
17. Корпоративна соціальна відповідальність: управлінський аспект.
18. Корпоративна соціальна відповідальність: суспільні очікування.
19. Управління соціальною відповідальністю компаній, здійснюючих бізнес у зарубіжних країнах.
20. Соціальна відповідальність і етика.

4.3. Забезпечення освітнього процесу

Для більш якісного викладання матеріалу та зручного проведення семінарських занять аудиторії мають бути забезпечені мультимедійним обладнанням, для передачі різних форм інформації (текстової, графічної, аудіо- і відеоформ).

5. Підсумковий контроль

Перелік питань до заліку:

1. Суть та значення корпоративної соціальної відповідальності.
2. Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
3. Концепція менеджменту зацікавлених сторін.
4. Моделі корпоративної соціальної відповідальності (американська, європейська, японська тощо).
5. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН).
6. Права людини і трудові практики як предмет КСВ.
7. Особливості європейської моделі внутрішньої КСВ.
8. Законодавство України у сфері праці як основа КСВ у відносинах з працівниками.
9. Соціальний діалог і КСВ.
10. Кращі трудові практики та показники внутрішньої КСВ: вітчизняний і зарубіжний досвід.
11. Формування складової корпоративної соціальної відповідальності у відносинах з споживачами.
12. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів.
13. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу.
14. Відповідальне управління ланцюгами постачання.
15. Відповідальне ставлення до інвесторів та дотримання принципів корпоративного управління.
16. Історичні аспекти залучення і розвитку громад: від патронату до соціальних інвестицій.
17. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність компаній перед населенням.
18. Розвиток партнерств з місцевою владою та громадою.
19. Співпраця бізнес-структур з неурядовими організаціями.

20. Особливості забезпечення КСВ у малому та середньому бізнесі.
21. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля.
22. Законодавство України про охорону навколишнього середовища.
23. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо.
24. Міжнародний і український досвід впровадження принципів екологічної відповідальності організацій.
25. Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві.
26. Етичні кодекси компаній.
27. Місце КСВ у корпоративній інформаційній політиці.
28. Побудова системи комунікацій з КСВ.
29. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура.
30. Особливості соціальної звітності компаній в Україні.
31. Показники внутрішньої КСВ.
32. Методи та процедури оцінювання ефективності програм КСВ.
33. Соціальний аудит. Збалансована система показників.
34. Методи оцінювання ділової репутації соціально відповідальної компанії.
35. Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності.

Типовий заліковий білет

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 073 Менеджмент, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Семестр V
(назва)

Навчальна дисципліна Тренінг курс: Корпоративна соціальна відповідальність

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
2. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля.
3. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу.

Затверджено на засіданні
кафедри менеджменту

Протокол № _____ від „____” _____ 2018 року

Завідувач кафедри
менеджменту

(підпис)

Стоян О.Ю.
(прізвище та ініціали)

Екзаменатор

(підпис)

Мельничук Л.С.
(прізвище та ініціали)

Проведення підсумкового контролю знань. Результатом вивчення дисципліни виступає залік. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного контролю знань, Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 70 балів. На заліку максимальна кількість балів - 30 балів.

Заліковий білет складається з трьох теоретичних питань, за кожну правильну відповідь студент отримує 10 балів.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарських заняттях.	45
2	Виконання контрольної роботи	10
3	Наукове повідомлення за заданою тематикою	5
4	Підготовка доповіді на студентську конференцію (форум)	10
5	Залік	30
	Всього	100

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень студентів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Поточний контроль знань студентів протягом одного триместру включає оцінку за роботу на семінарських заняттях та самостійну роботу.

Критерії поточної оцінки знань студентів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінки
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві

	неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Модульний контроль знань студентів здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або тестування.

Контрольна робота

Варіант № 0

1. Порівняйте Американську та японську моделі КСВ, вкажіть недоліки та переваги (5 балів)
2. Розкрийте сутність підходу з позиції корпоративного егоїзму (2 бали).
3. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура (3 бали).

Наукове повідомлення необхідно структурувати наступним чином:

– вступ – передбачає розкриття актуальності теми, причини обрання цієї теми студентом, визначення цілей та завдань дослідження, а також короткий огляд літератури з зазначеної теми, історію питання.

– основна частина – передбачає послідовне розкриття поставлених у вступі цілей і завдань, розгляд різних точок зору з даного питання, робиться їх систематизація / порівняльний аналіз з подальшими висновками студента щодо даної проблеми (з даного питання);

– висновок – у висновку підводиться загальний підсумок роботи, формулюються висновки результатів індивідуальної навчально-дослідницької діяльності студента відповідно до цілей і завдань, вказаних у вступі, наводиться точка зору автора на дану проблему (з даного питання), намічаються перспективи подальшого дослідження;

Орієнтовний обсяг наукового повідомлення 10-15 аркушів формату А4 друкованого тексту (до 10 хвилин виступу). Кількість опрацьованої літератури - не менше ніж 10-15 джерел (крім підручників).

Критеріями оцінки наукового повідомлення є: новизна тексту, обґрунтованість вибору джерел літератури, відповідність змісту обраній темі, цілям і завданням, поставленим у вступі, ступінь розкриття теми (оцінюється від 0 до 10 балів).

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. – Навч. посіб. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». –2015.–180с
2. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика[Текст] : підручник / СаприкінаМ. А., ЛяшенкоО., Саєнсус М. А., МіськоГ. А., Зінченко А. Г. ; за наук. ред. д.е.н., проф., засл. діяч науки і техніки України Редькіна О. С. – К. : ТОВ«Фарбованийлист», 2011. – 480 с.
3. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / [А.М. Колот, О.А.Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за заг. ред.. д.е.н., проф.. А.М.Колота. – К.: КНЕУ, 2015. – 519 с.
4. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.
5. Корпоративная социальная ответственность бизнеса. Экспертная оценка и практика в Украине. – К.: ТЭФ ОЛБИ, 2008.
6. Кричевский Н.А., Гончаров С.Ф. Корпоративная социальная ответственность, 2007.
7. Петроє О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної політики сучасних підприємств в Україні: [навч. посіб.]/ Ольга Михайлівна Петроє. –К.: Центр учбової літератури, 2008. – 60 с.
8. Екологічний менеджмент. Навч. посіб. / за ред. В.Ф.Семенова, О.Л.Михайлюк. - К.: Знання, 2006.

7.2. Додаткові:

1. Глобальний договір ООН (UN Global Compact, 2000)
www.globalcompact.org.ua
2. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України від 15.12.2008 — 2008 р.- № 93. -С. 89. –Ст. 3103. http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
5. Декларация социального прогресса и развития. Провозглашена резолюцией Генеральной Ассамблеи от 11 декабря 1969 года // <http://www.un.org/russian/document/declarat/socdev.htm>.
6. Декларация про права на розвиток, прийнятій ГА ООН в грудні 1986 року // <http://www.un.org/russian/document/gadocs/convres/r41-128.pdf>.
7. Міжнародна організація праці: Конвенції та рекомендації, ухвалені міжнародною організацією праці. — Женева: МБП, 1999. — У 2 т. — 2242 с.
8. Конвенція МОП № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію», 1948 // <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Конвенція МОП № 98 «Про право на організацію і на ведення колективних переговорів», 1949 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
10. Конвенція МОП № 29 «Про примусову працю»), 1930 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
11. Конвенція МОП № 105 «Скасування примусової праці»), 1957 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Конвенція МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу», 1973 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Конвенція МОП № 182 «Про найгірші форми дитячої праці»), 1999 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
14. Конвенція МОП № 100 «Про рівну винагороду», 1951 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
15. Конвенція МОП № 111 «Про дискримінацію (в галузі праці і занять)», 1958 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Декларация Міжнародної організації праці основних принципів та прав у світі праці: ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій

сесії (Женева, 18 червня 1998 року) // http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_ukranian.pdf

17. Трехстороння декларація принципів, касаючихся многонаціональних корпорацій і соціальної політики (Третє видання). — Женева, Міжнародне бюро праці, 2001 // <http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/download/russian.pdf>

18. Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств// http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_34889_1_1_1_1_1,00.html —

19. Європейська соціальна хартія (переглянута)// ВВР.- 2006. — № 43. — Ст.418.

20. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії України 28 черв. 1996 р. — К.: Преса України, 1997. — 80 с.

21. Кодекс законів про працю України // <http://www.rada.gov.ua>

22. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 14. — Ст. 170.

23. Закон України «Про колективні договори і угоди» // Відомості Верховної Ради. — 1993. — № 36. — Ст. 361.

24. Закон України «Про професійні спілки України, їх права та гарантії діяльності» // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 45. — Ст. 397.

25. Закон України «Про організації роботодавців» // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 32. — Ст. 171.

26. Закон України «Про оплату праці» // Відомості Верховної Ради. — 1995. — № 17. — Ст. 121.

27. Закон України «Про охорону праці» // Відомості Верховної Ради. — 1992. — № 49. — Ст. 668.

28. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Уряд. кур'єр. — 2003. — № 150.

29. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» // Людина і праця. — 2000. — № 7. — С. 3–31.

30. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 23. — Ст. 121.

31. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 23. — Ст. 121.

32. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» // Уряд. кур'єр. — 2003. — № 169.

33. Закон України «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 року № 1862-IV вихідні дані?

34. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»;

35. Положення «Про Національну тристоронню соціально-економічну раду» / Затверджене Указом Президента України від 29.12.2005 №1871 // <http://www.rada.gov.ua>

36. Кодекс поведінки державних службовців № 5585 від 02.06.2004р. вихідні дані?

37. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»: Затв. Указом Президента України від 11 вересня 2006 р. № 742/2006 // Офіц. вісн. України. — 2006. — № 37. — Ст. 2540.

38. Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 19 вересня 1997 р. // <http://www.rada.gov.ua>

39. Закон України «Про захист прав споживачів» // <http://www.rada.gov.ua>

40. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // <http://www.rada.gov.ua>

41. Про розвиток соціального діалогу в Україні: Указ Президента України від 29.12.2005 № 1871. // <http://www.rada.gov.ua>